

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مركز جهانی علوم اسلامی

مدرسه عالی امام خمینی رحمته

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم قرآن و حدیث

عنوان:

اصول مدیریت از دیدگاه قرآن کریم

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین آقای سید صمصام الدین قوامی (دام عزّه)

استاد مشاور:

حجة الاسلام و المسلمین آقای مهدی رستم نژاد (دام عزّه)

دانش پژوه:

صفر مراد حسین اف

اسفندماه ۱۳۸۶

✽ مرکز جهانی علوم اسلامی مسئول عقایدی که نویسندگان در این
پایان نامه اظهار کرده است، نمی باشد.
✽ استفاده از این اثر با ذکر منبع بلامانع می باشد.

تقدیم و اهدا به:

✽ پیشگاه اولین مدیر و رهبر خلقت حضرت محمد مصطفی ﷺ، آنکه جهان به خاطر
او آفریده شد، تمامی مخلوقان در پیشگاه عظمتش سر فرود آوردند و ما را به جهت امت او
بودنمان ستودند.
✽ پیشگاه خاندان او ﷺ که مزد رسالتش را مودت آنها دانسته و پیروی از آنها را
بر ما سپرده است.
✽ یاران با وفایش رضی الله عنهم که رضای خدا را جلب نموده و با پیروی از سنت او، برای
خود در روز واپسین ذخیره ای نمودند.
✽ تمامی دنباله روان آنها که از مکتب پیشوایشان به درستی راه را انتخاب نموده و
بدون هیچ لغزشی، راه را به خوبی پیمودند.

تقدیر و تشکر از:

✽ تمامی خادمان اسلام و قرآن.

✽ مرکز جهانی علوم اسلامی و اساتید و کارکنان آن مرکز.

✽ رئیس مرکز جهانی علوم اسلامی، حجة الاسلام و المسلمین آقای دکتر علیرضا اعرافی (دام عزّه).

✽ مدیر محترم مدرسه عالی امام خمینی رحمته الله حجة الاسلام و المسلمین آقای سید سجاد هاشمیان (دام عزّه).

✽ استاد عزیز و مهربانم حجة الاسلام و المسلمین جناب آقای سید صمصام الدین قوامی (دام عزّه) که زحمت راهنمایی این پایان نامه را به عهده گرفته و در طول مدت نگارش این پایان نامه بی اندازه سعی و کوشش پدران خود را مبذول داشتند.

✽ استاد مشاورم حجة الاسلام و المسلمین جناب آقای مهدی رستم نژاد (دام عزّه) که زحمت مشاوره این پایان نامه را کشیدند.

چکیده

این پایان‌نامه به عنوان «اصول مدیریت از دیدگاه قرآن کریم» و شامل پنج فصل به ترتیب زیر می‌باشد:

فصل اول: کلیات

در این کلیات گفته می‌شود که مدیریت ارکان چهارگانه‌ای دارد که هر کدام اصولی دارد و رکن اول آن به طور اخص به وظایف مدیر می‌پردازد که اصطلاحاً اصول مدیریت به شمار می‌آید. ما در این تحقیق به این اصول می‌پردازیم و از هر اصل، اصول متعدد با کمک قرآن کریم استخراج می‌کنیم. ارکان سه‌گانه دیگر را به تحقیقات مستقل دیگر وا می‌گذاریم. در ضمن در باره موضوعات مدیریتی به صورت کلی (تعریف مدیریت، تاریخچه و مکاتب آن)، سازمان و انواع آن، سطوح مدیریت (انواع مدیران)، همچنین تعریف مدیریت اسلامی، منابع مدیریت اسلامی و گستره بحث مدیریت در قرآن کریم، به طور خلاصه بحث نموده و عرضه خواهیم نمود.

فصل دوم: برنامه‌ریزی

برنامه‌ریزی به عنوان اساسی‌ترین وظیفه از وظایف مدیران در سازمان بوده و به معنای فرآیند هدف‌گذاری و تعیین آنچه که برای تحقق آنها باید انجام شود، می‌باشد. در این اصل از اصول مدیریت به چهار اصل: هدف‌گذاری، آینده‌نگری، تصمیم‌گیری و مدیریت زمان پرداخته شده است که هر کدام از این اصول، دارای اصول ریزتری می‌باشند که در مجموع این فصل دارای بیست و چهار اصل می‌باشد.

فصل سوم: سازماندهی

سازماندهی به عنوان سخت‌افزار کار مدیران در سازمان بوده و به معنای فرآیند تنظیم و تقسیم کارها، اختیارات و منابع سازمانی بین اعضا، و ایجاد هماهنگی میان آنها جهت رسیدن به اهداف سازمان می‌باشد.

در این اصل از اصول مدیریت، به شش اصل به عنوان وظایف مدیران به ترتیب: اصل تقسیم کار، اصل شرح وظایف، اصل وحدت فرماندهی، اصل تفویض اختیار، اصل ارتباطات و اصل سلسله مراتب پرداخته شده است که در مجموع شامل نوزده اصل می‌باشد.

فصل چهارم: رهبری

رهبری به عنوان نیروی محرک کارکرد کارکنان در سازمان بوده و به معنای فرآیند نفوذ بر افراد سازمانی و ترغیب و هدایت آنها در جهت اهداف سازمان می‌باشد.

در این اصل که به عنوان رهبری نامیده شده است، منظور از رهبری، رهبری به معنای خاص آن در سازمان می‌باشد نه رهبری به معنای عام آن. در این اصل پس از بررسی مقدمات به دو اصل: قدرت رهبری و اصل انگیزش پرداخته شده است که در مجموع شامل هشت اصل مدیریتی می‌باشد.

فصل پنجم: کنترل و نظارت

کنترل و نظارت به عنوان آخرین وظیفه از وظایف مدیریت در سازمان بوده و به معنای فرآیند بررسی انطباق عملیات با برنامه و هدف‌ها، با موازینی که قبلاً در تدوین عملیات پیش‌بینی شده است، می‌باشد.

در این اصل به پنج اصل از اصول کنترل و نظارت: استفاده از شیوه‌های گوناگون کنترل و نظارت، مراجع نظارت کننده، عمومیت کنترل و نظارت، دقت در کنترل و نظارت و اصل پیگیری گزارشات پرداخته شده است که در مجموع شامل یازده اصل می‌باشد.

در این پایان‌نامه مجموعاً به شصت و دو (۶۲) اصل از اصول مدیریتی با استفاده از آیات قرآن کریم و شاهد آوردن احادیث معصومین علیهم‌السلام بر آنها، پرداخته و بررسی شده است.

فهرست مطالب

۱۷	مقدمه: طرح تحقیق
۱۷	تعریف مسئله
۱۷	سؤال اصلی
۱۷	سؤالات فرعی
۱۷	اهمیت و ضرورت انجام تحقیق و بیان جنبه‌های جدید تحقیق
۲	فرضیه‌ها
۲	پیشینه تحقیق
۲	روش تحقیق و محدودیتهای آن
۲	اهداف و انگیزه‌های تحقیق
۳	واژگان کلیدی:

فصل اول: کلیات

۵	درآمد
۵	تعریف مدیریت
۶	مدیریت علم است یا هنر؟
۷	آیا مدیریت اسلامی علم است؟ یا هنر؟ و یا اعتقاد؟
۷	مفهوم و معنای مدیریت اسلامی
۸	تعریف مدیریت از دیدگاه قرآن
۹	تاریخ مدیریت و سیر تاریخی مکاتب آن
۱۰	مدیریت در قرون وسطی
۱۰	سیر تاریخی مدیریت اسلامی
۱۱	منابع تحقیق در مدیریت اسلامی
۱۱	مؤلفه‌های انجام شده بر مدیریت اسلامی
۱۳	مکاتب مدیریت
۱۳	(۱) مکتب کلاسیک مدیریت
۱۴	خلاصه نظریات اندیشمندان مدیریت کلاسیک
۱۵	(۲) مکتب نئوکلاسیک مدیریت یا روابط انسانی
۱۵	(۳) نظریه سیستم یا بررسی سازمان در قالب سیستم
۱۵	(۴) مکتب اقتضاء در مدیریت
۱۶	(۵) نظریه نقش‌های مدیری
۱۶	نقش‌های ارتباطی یا متقابل شخصی

۱۶	نقش‌های اطلاعاتی
۱۷	نقش‌های تصمیم‌گیری
۱۸	سطوح مدیریت (انواع مدیران).....
۱۸	۱- مدیران ارشد: (Top management).....
۱۸	۲- مدیران میانی: (Middle management).....
۱۹	۳- مدیران رده پایین سازمان: (first level management or First line).....
۲۰	تعریف سازمان
۲۰	تقسیمات سازمان
۲۰	سازمان رسمی.....
۲۱	سازمان غیر رسمی.....
۲۲	ارکان چهارگانه مباحث مدیریت: اصول مدیریت، مدیریت منابع انسانی، مدیریت رفتار سازمانی و مدیریت فرهنگ سازمانی.....
۲۲	اصول مدیریت.....
۲۵	برنامه‌ریزی: «Planning».....
۲۵	انواع برنامه‌ریزی
۲۶	گامهای برنامه‌ریزی
۲۶	سازماندهی: «Organizing».....
۲۷	رهبری: «Leadership».....
۲۷	نظارت و کنترل: «Controlling».....
۲۸	اصول مدیریت اسلامی
۲۹	مدیریت منابع انسانی
۳۰	عوامل شکل‌گیری مدیریت منابع انسانی
۳۰	وظایف مدیریت منابع انسانی
۳۱	اهداف مدیریت منابع انسانی
۳۱	نظریه اسلام در مدیریت منابع انسانی
۳۲	مدیریت رفتار سازمانی
۳۵	کارکرد مدیریت در رفتار سازمانی
۳۵	رفتار سازمانی از نگاه اسلام
۳۵	مدیریت فرهنگ سازمانی
۳۶	ویژگیهای فرهنگ سازمانی قوی
۳۷	منشأ و شکل‌گیری فرهنگ سازمانی
۳۷	گستره بحث مدیریت در قرآن
۳۹	مدیریت نفس (خود).....
۴۰	مدیریت خانواده

۴۰ مدیریت فرهنگی

۴۰ مدیریت نظامی

۴۱ مدیریت اقتصادی

فصل دوم: برنامه‌ریزی «Planning»

۴۴ درآمد

۴۴ تعریف برنامه‌ریزی

۴۵ ضرورت و اهمیت برنامه‌ریزی

۴۷ فواید برنامه‌ریزی

۴۸ ویژگیهای برنامه‌ریزی خوب

۴۸ انواع برنامه‌ریزی

۵۰ (۱) اصول برنامه‌ریزی

۵۱ (۱-۱) اصل هدف‌گذاری «Goal Sitting»

۵۱ ضرورت و اهمیت هدف‌گذاری

۵۳ ویژگیهای اهداف سازمان

۵۳ اصول هدف‌گذاری در برنامه‌ریزی سازمان الهی

۵۴ (۱-۱) اصول اهداف الهی

۵۴ (۱-۱-۲) اصل هدایت انسانها به پرستش خداوند یکتا و دوری از طاغوتها.

۵۴ (۱-۱-۳) اصل تعلیم کتاب و حکمت، و تزکیه از خطاها.

۵۵ (۱-۱-۴) اصل قیام به قسط.

۵۵ (۲-۱) اصول اهداف سازمانی

۵۵ (۱-۲-۱) اصل تعیین اهداف کلان و اصلی سازمان

۵۵ (۲-۲-۱) اصل تجزیه و تحلیل منابع و امکانات سازمان

۵۶ (۳-۲-۱) اصل شناسایی فرصتها، تهدیدات و شرایط محیطی

۵۶ جمع بندی

۵۷ (۲-۱) اصل آینده‌نگری: «Forecast»

۵۷ تعریف آینده‌نگری «Forecast»

۵۷ عوامل تأثیر گذار بر آینده‌نگری

۵۷ الف: تجربه

۵۸ ب: نظر کارشناسان

۵۸ محورهای پیش‌بینی

۵۹ اصول آینده‌نگری و یا پیش‌بینی

۵۹ (۱-۲-۱) اصل طرح‌ریزی

۶۰ (۲-۲-۱) اصل آگاهی و قدرت

۶۱	اصل ارتباطات و همکاری (۳-۲-۱)
۶۲	اصل احتساب نیروی انسانی لازم (۴-۲-۱)
۶۳	جمع بندی
۶۳	اصل تصمیم گیری: «Decision-Making» (۳-۱)
۶۴	تعریف تصمیم گیری
۶۶	اهمیت و ضرورت تصمیم گیری
۶۷	انواع و شیوه های تصمیم گیری
۶۷	الف: شیوه تصمیم گیری برنامه ریزی شده
۶۷	۱- شیوه تصمیم گیری یگانه و متمرکز
۶۷	۲- شیوه تصمیم گیری مشارکتی و یا جمع متمرکز
۶۷	۳- شیوه مشارکتی غیر متمرکز
۶۸	ب: شیوه تصمیم گیری برنامه ریزی نشده
۷۰	موانع اخذ تصمیم گیری
۷۱	اصول مهم در تصمیم گیری
۷۱	اصل مسئله یابی (۱-۳-۱)
۷۴	اصل جمع آوری اطلاعات (۲-۳-۱)
۷۵	اصل مشورت (۳-۳-۱)
۷۸	محدودده مشورت (۱-۳-۳-۱)
۷۹	ویژگیهای مشاوران (۲-۳-۳-۱)
۷۹	اوصاف اثباتی (۱-۲-۳-۳-۱)
۸۰	اوصاف سلبی (۳-۳-۳-۱)
۸۱	اصل استفاده از تجربه (۴-۳-۱)
۸۲	اصل پرهیز از شتابزدگی (۵-۳-۱)
۸۳	اصل دوربینی و دوراندیشی (۶-۳-۱)
۸۴	اصل قاطعیت در تصمیم گیری (۷-۳-۱)
۸۶	موانع قاطعیت (۱-۷-۳-۱)
۸۶	اصل توکل (۸-۳-۱)
۸۸	جمع بندی
۸۸	اصل مدیریت زمان «Time Management» (۴-۱)
۸۹	تعریف مدیریت زمان
۸۹	زمان در قرآن
۹۰	اهمیت و ضرورت مدیریت زمان
۹۱	عوامل اتلاف وقت

۹۱	خود مدیر
۹۲	دیگران
۹۲	حوادث و اتفاقات
۹۲	اصول مدیریت زمان
۹۲	۱-۴-۱) اصل ضرورت استفاده مناسب از فرصتها
۹۴	۱-۴-۲) اصل شتاب کردن در فرصتها
۹۴	پرهیز از شتاب نابجا
۹۵	شتاب بجا
۹۶	۱-۴-۳) اصل تنظیم و تقسیم وقت برای استفاده مناسب از فرصتها
۹۷	۱-۴-۴) اصل تقسیم کار برای استفاده مناسب از فرصتها
۹۷	۱-۴-۵) اصل انجام کار در زمان خود
۹۸	۱-۴-۵-۱) موانع انجام کار
۹۸	۱-۴-۵-۱-۱) تسویف و اهمال کاری (کار امروز را به فردا افکندن)
۹۹	۱-۴-۵-۱-۲) کارها را ناتمام رها کردن
۹۹	۱-۴-۶) اصل رعایت اولویتها
۱۰۱	جمع بندی فصل دوم

فصل سوم: سازماندهی «Organizing»

۱۰۳	درآمد
۱۰۴	تعریف سازماندهی
۱۰۴	ویژگیهای سازماندهی خوب و مناسب
۱۰۵	۲) اصول سازماندهی
۱۰۶	۲-۱) اصل تقسیم کار «Allocation of work»
۱۰۶	تعریف تقسیم کار
۱۰۶	انواع طبقه‌بندی و تقسیم کار
۱۰۷	الف: طبقه‌بندی تقسیم کار
۱۰۷	ب: تقسیم‌بندی کار
۱۰۷	۱. تقسیم کار بین افراد (تقسیم مسئولیت)
۱۰۷	۲. تقسیم کار بین اوقات (برنامه‌ریزی)
۱۰۸	۲-۱-۱) اصل شرایط کار
۱۰۸	شرایط تقسیم کار
۱۰۹	۲-۱-۲) اصل شرایط کارکنان
۱۰۹	۲-۱-۲-۱) تقسیم کار به گروهها
۱۱۴	۲-۱-۲-۲) تقسیم کار به افراد

۱۱۵	۱-۲-۲-۱ ضابطه به جای رابطه
۱۱۸	جمع‌بندی
۱۱۸	۲-۲ اصل شرح وظایف «Job description»
۱۱۹	۱-۲-۲ اصل شرح وظایف برای رساندن سازمان به هدفهایش
۱۲۰	۲-۲-۲ اصل تسهیلات رهبری (Leadership Facilities)
۱۲۱	۳-۲-۲ اصل رعایت ثبات در شرح وظایف با در نظر گرفتن اصل انعطاف
۱۲۴	جمع‌بندی
۱۲۴	۳-۲ اصل وحدت فرماندهی «Unity of Command»
۱۲۴	درآمد
۱۲۵	تعریف وحدت فرماندهی
۱۲۵	۱-۳-۲ اصل اطاعت از فرمانده
۱۲۷	۱-۱-۳-۲ فواید اطاعت از فرمانده
۱۲۹	۲-۱-۳-۲ ضررهای عدم اطاعت از فرمانده
۱۳۰	جمع‌بندی
۱۳۰	۴-۲ اصل تفویض اختیار «Delegation of Authority»
۱۳۰	درآمد
۱۳۲	تفاوت اختیار و قدرت
۱۳۳	منشأ پیدایش اختیار و قدرت
۱۳۴	تعریف تفویض اختیار (Delegation of Authority)
۱۳۵	شرایط تفویض اختیار
۱۳۵	مزایای تفویض اختیار
۱۳۶	موانع تفویض اختیار
۱۳۶	دلایل روی گردانی مدیران از تفویض اختیار
۱۳۶	دلایل گریز زبردستان از پذیرش مسئولیت ناشی از تفویض اختیار
۱۳۷	راه‌های غلبه بر موانع تفویض اختیار
۱۳۹	اصول تفویض اختیار
۱۴۰	۱-۴-۲ اصل تفویض اختیار قسمتی از اختیار و مسئولیت
۱۴۱	۲-۴-۲ اصل هماهنگی مسئولیت با تواناییهای زبردستان
۱۴۲	۳-۴-۲ اصل تفویض اختیار پس از امتحان
۱۴۳	۴-۴-۲ اصل تفویض اختیار با مسئولیت‌خواهی
۱۴۶	۵-۴-۲ اصل تفویض اختیار همراه با نظارت و کنترل
۱۴۷	۶-۴-۲ اصل قابل فسخ بودن تفویض اختیار
۱۴۷	۷-۴-۲ اصل تمرکز و عدم تمرکز در تفویض اختیار

۱۴۹	۸-۴-۲) اصل تعادل در تفویض اختیار (Equilibrium).....
۱۵۰	جمع‌بندی
۱۵۱	۵-۲) اصل ارتباطات «Communication».....
۱۵۱	درآمد
۱۵۲	تعریف ارتباطات
۱۵۲	موضوع ارتباطات در سازمان
۱۵۳	انواع ارتباطات
۱۵۳	۱- ارتباطات افقی
۱۵۴	۲- ارتباطات عمودی
۱۵۴	الف: ارتباطات از بالا به پایین
۱۵۴	ب: ارتباطات از پایین به بالا
۱۵۴	۳- ارتباطات مورب
۱۵۴	موانع ارتباطات میان افراد و مدیران
۱۵۶	اصول ارتباطات
۱۵۶	۱-۵-۲) اصل قدرت بیان
۱۵۷	۲-۵-۲) اصل نرم‌خویی
۱۵۸	۳-۵-۲) اصل روشنی پیام
۱۵۸	جمع‌بندی
۱۵۹	۶-۲) اصل سلسله مراتب «Scaler Chain».....
۱۵۹	درآمد
۱۵۹	سلسله مراتب در سازمان اسلامی
۱۵۹	الف: خداوند
۱۶۰	ب: پیامبران
۱۶۰	ج: امام
۱۶۱	د: ولی فقیه
۱۶۱	۱-۶-۲) اصل اطاعت در سلسله مراتب
۱۶۷	۲-۶-۲) صف و ستاد (Line and Staff).....
۱۶۸	انواع ستاد
۱۶۸	ستاد عمومی یا ستاد مرکزی (ستاد کل)
۱۶۸	ستاد شخصی
۱۶۸	ستاد تخصصی
۱۶۹	جمع‌بندی فصل سوم

۱۷۱	درآمد
۱۷۳	تعریف رهبری
۱۷۴	تفاوت رهبری با مدیریت
۱۷۷	نظریه‌های رهبری
۱۷۷	۱) نظریه‌های خصوصیات فردی رهبر
۱۷۷	الف: ویژگیهای رفتاری رهبر
۱۷۸	ب: ویژگیهای علمی و شناختهای ضروری رهبر
۱۷۸	ج: ویژگیهای مهارتی رهبر
۱۷۹	۲) نظریه‌های رفتار رهبری
۱۸۱	۳) نظریه‌های اقتضایی (ایجابی) رهبر
۱۸۱	۴) نظریه رهبری در قرآن
۱۸۴	عناصر رهبری
۱۸۵	آنچه پیروان در رهبر می‌جویند
۱۸۵	۳) اصول رهبری در مدیریت
۱۸۶	۱-۳) اصل استفاده قدرت در رهبری
۱۸۶	۱-۱-۳) منابع و اقسام قدرت در رهبری و مدیریت
۱۸۷	۱-۲-۳) قدرت از نگاه قرآن
۱۸۸	۱-۲-۳) استفاده از قدرت تنبیه در آیات قرآن کریم
۱۹۲	۱-۲-۳) استفاده از قدرت پاداش در آیات قرآن کریم
۱۹۴	۱-۲-۳) استفاده از قدرت تخصص در قرآن کریم
۱۹۵	۱-۲-۳) استفاده از قدرت منتسب یا مرجعیت در آیات قرآن کریم
۱۹۶	۱-۲-۳) استفاده توأم از چند قدرت در آیات قرآن کریم
۱۹۶	جمع‌بندی
۱۹۷	۲-۳) اصل انگیزش (Motivation)
۱۹۷	تعریف انگیزش
۱۹۸	نظریه‌های انگیزش
۱۹۸	۱. نظریه‌های محتوایی
۱۹۸	۱-۱) نظریه سلسله مراتب نیازها
۱۹۹	۲-۱) نظریه انگیزش و بهداشت روانی (Motivation, Hygiene Theory)
۲۰۰	۳-۱) نظریه دو ساحتی بودن انسان
۲۰۰	۲. نظریه‌های فرآیندی انگیزش
۲۰۰	۱-۲) نظریه انتظار
۲۰۰	۲-۲) نظریه انتظار و برابری

۲۰۱	انگیزش در مدیریت و رهبری اسلامی
۲۰۴	انگیزش در مجموعه‌های انسانی
۲۰۵	اصول انگیزش (۲-۳)
۲۰۵	اصل تعیین جذابیت اهداف (۱-۲-۳)
۲۰۶	اصل تشویق و تنبیه (۲-۲-۳)
۲۰۷	نکاتی پیرامون تشویق و تنبیه
۲۰۷	تشویق (۱-۲-۲-۳)
۲۰۷	تنبیه (۲-۲-۲-۳)
۲۰۸	اصل باورهای دینی (۳-۲-۳)
۲۰۹	جمع‌بندی
۲۰۹	جمع‌بندی فصل چهارم

فصل پنجم: کنترل و نظارت «Controlling»

۲۱۱	مقدمه
۲۱۲	تعریف کنترل و نظارت
۲۱۳	ضرورت و اهمیت کنترل
۲۱۴	ویژگیهای کنترل مؤثر
۲۱۶	امور منظوره از کنترل
۲۱۷	فرآیند کنترل (Control process)
۲۱۸	انواع کنترل و نظارت
۲۱۸	۱. کنترل پیش‌برنده یا پیش‌نگر (Preventive control)
۲۱۸	۲. کنترل حین عمل (Steering control)
۲۱۸	۳. کنترل غربالی یا کنترل «بلی، خیر»
۲۱۸	۴. کنترل پس از عمل (Feed back)
۲۱۹	اصول کنترل و نظارت (۴)
۲۱۹	اصل اول: استفاده از شیوه‌های گوناگون کنترل و نظارت (۱-۴)
۲۲۰	اصل کنترل درونی (خودکنترلی) «Self Control» (۱-۱-۴)
۲۲۲	اصل کنترل و نظارت بیرونی (۲-۱-۴)
۲۲۲	اصل کنترل و نظارت همگانی (۱-۲-۱-۴)
۲۲۲	اصل کنترل و نظارت سازمانی (۲-۲-۱-۴)
۲۲۲	آشکار و علنی (۱-۲-۲-۱-۴)
۲۲۲	اصل کنترل و نظارت مستقیم (۱-۱-۲-۲-۱-۴)
۲۲۴	اصل نظارت و کنترل غیر مستقیم (۲-۱-۲-۲-۱-۴)
۲۲۵	اصل کنترل و نظارت مخفی و پنهانی (۲-۲-۲-۱-۴)

۲۲۶	صفات مأموران مخفی (۱-۲-۲-۲-۱-۴)
۲۲۶	ممنوعیت تجسس بیجا (۲-۲-۲-۲-۱-۴)
۲۲۸	جمع‌بندی
۲۲۸	اصل دوم: مراجع نظارت‌کننده (۲-۴)
۲۲۸	خداوند (۱-۲-۴)
۲۲۹	فرشتگان (۲-۲-۴)
۲۳۰	پیامبران علیهم‌السلام (۳-۲-۴)
۲۳۰	امامان (۴-۲-۴)
۲۳۱	مدیران (۵-۲-۴)
۲۳۱	نظارت همگانی (۶-۲-۴)
۲۳۴	نفس لوآمه (۷-۲-۴)
۲۳۶	اعضا و جوارح؛ مکان و طبیعت (۸-۲-۴)
۲۳۶	جمع‌بندی
۲۳۶	اصل عمومیت کنترل و نظارت (۳-۴)
۲۳۸	جمع‌بندی
۲۳۹	اصل دقت در کنترل و نظارت (۴-۴)
۲۴۲	جمع‌بندی
۲۴۳	اصل پیگیری گزارشات (۵-۴)
۲۴۵	جمع‌بندی فصل پنجم
۲۴۷	پیشنهادات
۲۴۸	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه: طرح تحقیق

تعریف مسئله

وظایف یک مدیر به شکل عام با عنوان اصول یا مبانی مدیریت مواردی است که امهات آن عبارت است از: برنامه‌ریزی، سازماندهی، رهبری و کنترل. که هر کدام از این عناوین جزئیات خود را دارند که مجموعاً وظایف یک مدیر را نشان می‌دهند.

سؤال اصلی

سؤال اصلی ما این است که آیا در قرآن کریم به این وظایف (برنامه‌ریزی، سازماندهی، رهبری و کنترل) اشاره شده است؟ و چگونه این وظایف قابل استخراج و دسته‌بندی می‌باشند؟

سؤالات فرعی

سؤالات فرعی این نوشتار با توجه به آیات قرآن کریم به این صورت می‌باشند.

* یک مدیر وظیفه برنامه‌ریزی را از چه طریقی انجام می‌دهد؟

* یک مدیر وظیفه سازماندهی را چگونه انجام می‌دهد؟

* یک مدیر وظیفه رهبری و هماهنگی را چه سان باید تحقق دهد؟

* یک مدیر وظیفه نظارت را چگونه انجام می‌دهد؟

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق و بیان جنبه‌های جدید تحقیق

تبیین شرح وظایف یک کارگزار و مدیر در موفقیت فرد و سازمان تأثیر بسزائی دارد. جستجوی این شرح وظایف از طریق وحیانی (قرآنی) بر قداست و استحکام آن می‌افزاید، و علاوه بر بعد سازمانی و عادی، بُعد معنوی و اخروی را هم تأمین نموده، و مدیر و سازمان را مرضی خداوند قرار می‌دهد. جنبه‌های جدید این تحقیق بررسی تفصیلی تک تک وظایفی است که تحت عناوین کلی برنامه‌ریزی، سازماندهی، رهبری و کنترل، به آن اشاره شود، آنهم از دید قرآن کریم.

فرضیه‌ها

- * قرآن شرح هیچ وظیفه‌ای از وظایف مدیر را فروگذار نکرده است.
- * خداوند خود مدیر است، مدیر انسان و جهان (هستی)، از نحوه مدیریت او می‌توان وظایف یک مدیر را استنباط و اقتباس نمود.
- * پیامبران (مخصوصاً پیامبران اولوالعزم) مدیریت کرده‌اند و وظایف خود را بخوبی انجام داده‌اند این وظایف قابل بررسی و دسترسی از قرآن است.

پیشینه تحقیق

در مبحث مدیریت اسلامی خصوصاً پس از انقلاب اسلامی مباحث زیادی ارائه شده‌است که عمدتاً در حول رفتار سازمانی یا فرهنگ سازمانی است. به اصول و مبانی وظایف یک مدیر به تفصیل که از یک انسجام علمی و منطقی برخوردار باشد، بحث نشده‌است. آنهم تحت عنوان خاص (وظایف یک مدیر) که هم با مبانی مدیریت جدید سازگار باشد و هم به شکل نظام‌مند و روش‌مند از قرآن کریم استخراج شده باشد. با چنین عنوانی تا به حال کتاب یا رساله و یا مقاله‌ای نوشته نشده است. بلکه هر آنچه هست به صورت مشترک از قرآن و حدیث می‌باشد.

روش تحقیق و محدودیتهای آن

روش تحقیق این موضوع به صورت کتابخانه‌ای و با استفاده از کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها، مجله‌های علمی، مقالات، پایگاه‌های اینترنتی و نرم افزارهای اسلامی بوده و به صورت میان رشته‌ای (اصول مدیریت علمی که از جمله علوم انسانی به شمار می‌آید، و بهره‌گیری از آیات قرآن به صورت نکته‌ای و تفسیری) می‌باشد.

مهم‌ترین محدودیت در نگارش این رساله وجود نداشتن منابع (دست اول) و عدم سابقه تاریخی این بحث با این روش می‌باشد.

اهداف و انگیزه های تحقیق

این رساله به دنبال دست یابی به اهداف زیر است:

۱. ارائه تعریف جامع از علم مدیریت، سازمان و واژگان مرتبط به آن.

۲. آشنای اجمالی با علم مدیریت و سیر تاریخی مکاتب مدیریت.
۳. آشنای با روشهای بیان شده در مدیریت اسلامی.
۴. استخراج و به دست آوری اصول مدیریتی قرآن کریم.
۵. تطبیق نمودن اصول مدیریتی قرآن با اصول مدیریتی دانش جدید مدیریت.
۶. انتخاب بهترین اصول جامع برای مدیریت (از میان اصول بیان شده در این زمینه).
۷. پرداختن به شرح وظایف مدیران به صورت مفصل با الگوگیری از قرآن کریم.

واژگان کلیدی:

قرآن - اصول مدیریت (وظایف) - برنامه‌ریزی - سازماندهی - رهبری - کنترل (نظارت) - مدیر - کارگزاران.

فصل اول:

کلیات

